

KLEC, KTERÁ NECHCE VĚZNIT PTÁKA

Už to tak bývá, že míváme doma věci, které jsme si nevybrali sami, ani jsme si je třeba nepřáli dvakrát získat. Ale prostě je máme. Proč je nevyhodíme, to obvykle bývá kapitola sama pro sebe. Mám doma taky něco podobného – černý notes a dva kartonové bloky naivních veršů psaných kostrbatým písmem, které působením času vybledává. Dostal jsem se k nim před několika lety při stěhování kancelářských stolů z jedné zaniklé instituce. Na schodišti se vysypaly zásuvky a v jedné z nich se ty sešity našly.

Nikdo se k nim tenkrát nehlásil, nikdo o nich nic nevěděl, tak jsem si je vzal, že si je v klidu prohlédnu. Vlastně nechybělo mnoho a skončily by kdesi ve stoupě nebo v ohni pod kotlem ústředního topení. I mně se zdálo, když jsem si je poprvé namátkou přečetl, že je nakonec vyhodím. Ale než jsem to stačil udělat, vystoupilo z nich fátum jakéhosi pana Ludvíka Přečka, které mi nedovolí ty verše zničit.

Nikdy jsem toho pána neviděl, a asi ani neuvidím, nevím o něm nic skutečně ověřeného, dokonce ani nevím, jestli ještě žije nebo už zemřel. To druhé se mi zdá mnohem pravděpodobnější. Ale čím víc se probírám jeho sešity, tím víc ho mám před očima. Malý, podsaditý muž, schýlený věkem, který věčně nosí jedno obnošené sako s vytlačenými lokty a bílé košile zežloutlé praním bez vyvářky. A vidím ho, jak se prochází starými uličkami Hulvák, má semknuté rty a jeho zrak občas zálibně zabloudí k třebovické elektrárně, kde se mohutně kouří z komínů.

Možná že se mýlím, třeba takový ani nebyl.

Určitě však vím, že pocházel z početné hornické rodiny, že měl šest bratrů a tři sestry, a že to neměl v životě lehké. Píše o tom často. Jako dítě ostravského horníka i on měl už předem určený osud. Vychodit nezbytné školní třídy a pak jít na šachtu vydělávat na živobytí; tak to bývalo v ostravských

hornických rodinách od nepaměti. Měl na šachtě zestárnout a na šachtě nebo na následky práce v podzemí nakonec umřít. Nečekaně se však vymkl svému osudu: stal se mu úraz a skončil předčasně ve výslužbě. A tehdy se na něm vyplnila slova, že dílo a tvořivost putuje od skalního člověka až do dnešních dnů, a že umění je zlomyslný duch, který nikdy nezahyne a stěhuje se na další a další nově narozený lid.

*Dvacet pět let na dole
denně pracoval jsem v ukole —
a to ve všelijake dřině,
na jamě v Moravské Ostravě,
na Karolině*

*Denně jamou sem sjižděl
bych výkon svůj vykonal,
po směně černý sem vyjižděl,
jako havířsky personal*

*Dnes sem jenom invalidu
ve výslužbě doma v klidu
novým myšlénkám se dvořím,
z nichž nové verše tvořím*

*Jsem člověkem velmi prostým
bez velkých svých naroku,
tytulem žádným se nehonosim
chci však pomoci každému
člověku*

Když tehdy začal psát, podle všeho jediné tištěné verše, které znal, byly Bezručovy Slezské písně. A myslím, že ani později už nic jiného nečetl, jenomže časem víc zapomněl na svůj vzor.

Mohlo mu být kolem čtyřicítky. Neměl už čas doplňovat si vzdělání. I když mu to bylo velice líto a dobře si toho byl vědom, několikrát si na tento svůj osobní nedostatek ve verších stěžoval, musel psát rovnou bez přípravy, nevěda jak dlouho bude ještě na světě.

Nejdříve zbásnil šesté patro jámy Leopold, pak napsal básně o nárazišti, strojovně, těžním stroji, důlním vozíku, zvětšil úpadnici, svažnou, základky a třídy, šibíky, lutně a zkrátka všechno, s čím se na šachtě setkal.

Myslím, že by těch pár stovek básní rozmnožil na tisíce, nebýt toho, že se náhle přiblížil rok 1938 se svými hrozivými černými mraky věšticími příchod bouřlivých událostí.

*Čas ten rychle letí,
dnes máme dvacaté století,
od narození Krista pána —
a dosud nejsme vykoupeni
od Satana*

*Ďábelství se šíří dále,
nové války mame stále.
jeden druhého se tu bojí,
proto se o překot zbrojí*

*Rozum dneska sedí stranu,
lidi věří v prokletu fašisticku
stranu,
od hiénismu čekají ochranu.
Moloch beze dna otvírá branu*

A tehdy – zděšen vývojem světového dění – zanechává oslavy hornické práce a utíká se do svého nitra, do vzpomínek. Uvědomuje si, že je pravděpodobně poslední z rodiny Přechků, který ještě žije. V těch zlých časech, v nichž se cítí

najednou sám, stále častěji myslí na dětství, hlavně na maminku. A jeho pero se pomalu rozbíhá k nové tvorbě.

*Nosila jsi mne ve svém klinu,
kolebala jsi mne ve stínu.
mnohé noci jsi nespala,
v kolébce jsi mne houpala...*

*Musím konat svou povinnost,
opětovat spravedlnost —
za dobro, dobrým odplácím,
k dobru já se vždycky vracím*

Stejným způsobem, jako dříve veršoval o svažné, namazaných ocelových lanech, důlních vozících, píše nyní o mamince. Jsou to stovky veršů, rýmovaček a gratulací mamince, v nekonečných obměnách opakuje svá poděkování za lásku a vychování, každý z jeho sourozenců promluví jeho ústy k mamince. Oslavuje nejen svou maminku, ale všechny matky na světě, napíše stovky vyznání lásky syna k matce.

Když si představím tíživou atmosféru války, plnou beznaděje a nejistoty, připadá mi Ludvík Přeček, který ve svém bytě v Ostravě-Hulvákách píše mamince jednu gratulaci za druhou, jako přízrak. Ludvík Přeček zná jenom dobro a umí se obracet jen k dobru. Ani ve své těžké hornické práci neviděl jen otrockou dřinu, ale cítil v ní přese všechno utlačování a pokoření, že v podstatě slouží lidem a pomáhá pokroku. Nikdy nebyl pesimista, chtěl ve věcech vidět vždy světlejší stránku, a právě proto, že na světě existují takoví lidé jako on, je asi dobro stále nevyhleditelné a nezničitelné.

Válka skončila. Život se od základů mění. Rostou nové továrny, vznikají nová města, hornické povolání patří k těm nej přednější. Začíná se uskutečňovat i to, co bylo kdysi pro mnohé obyčejné lidi pouhým snem. Ludvík Přeček je doslova

unesen a uchvácen novým poválečným rovojem a ani jeho múza nezůstává stranou. Jeho básně z té doby jsou skoro všechny budovatelské. Stačí vyjmenovat názvy: Plánování hospodářství, Technika v praxi, Práce je poezie, Kvapík běžce, Strana a její členové, Zrozený světoobčan a desítky a desítky dalších. Podle všeho se v té době pokusil poprvé uplatnit své verše i veřejně. Soudím tak podle adres, které si poznamenal v posledním bloku na konci: jsou to adresy československých rozhlasových stanic. Úspěchu se zřejmě nedočkal. Proč jinak by si nakonec připisoval i adresy redakcí kyjevského a moskevského rádia?

Poslední básně, které nejspíš ve svém životě ještě napsal, jsou z roku 1958. Ta ze všech poslední má název Za večera – hvězdné nebe. Skládá v ní upřímný hold prvnímu úspěšnému kroku lidstva do vesmíru, vypuštění sovětského sputniku.

Pokusil jsem se Ludvíka Přečka samozřejmě najít, ale bezvýsledně. Dům, v němž dřív bydlel, byl už před mnoha lety demolován a ani na městské evidenci obyvatel mi nedokázali poradit, kde bych mohl další stopy Ludvíka Přečka hledat. Takže v těch verších je uloženo vlastně vše, co se lze o něm zřejmě dovědět; asi je to tak, jak sám píše:

*Člověk chřadne a slábně,
pomalu odumíra,
jednoho dne na zem padne,
svět za ním se zavíra*

Po čase, nebo přesněji po mnoha letech jsem si v městském archivu prohlížel písemnosti klubu vynálezců, který kdysi za první republiky v Ostravě existoval. A najednou jsem narazil na povědomé písmo. Teprve ale až jsem objevil seznam členů klubu, se mi rozsvítilo. V jednom řádku stálo: Ludvík

Přeček – pokladník. Po důkladné probírce dokumentů klubu vynálezců jsem narazil i na několik vynálezů, které vynašel pan pokladník Přeček z Hulvák. A také poznámku, že žádný z jeho uvedených vynálezů se patentového uznání nedočkal. Však to také byly vynálezy, které se zrodily spíš v hlavě poety než technického koumáka a všuměla: mnohaúčelová turistická hůl, speciální stojan pro kola na výletech a zejména cestovní skládací ptačí klec!

Dlouho jsem přemýšlel, proč vynalezl právě tu klec. Vždyť to odporuje všemu, co o něm vím. Pak mi to ale došlo. Stačí si představit tu věc trochu blíž, a hned je jasné, že první zdání klame. Klec se dá složit přímo do kapsy. Tak je praktická. Jenže, když složíte klec, kam dáte ptáka, který v ní žil? Necháte ho uletět – tak je to asi myšleno. A proč by ne, když máte třeba stehlíka nebo pěnkavu? Ti si konečně zamávají svobodně křídly a vesele zapírají v letu. Pokud jde o kanárka či jiného exotického ptáka, který by u nás venku nepřežil, pak jistě nezbyvá, než ho vzít do krabičky a přepravit. A když potom začnete trpělivě skládat klec do původního tvaru, získáte při té nimravé práci spoustu času k přemýšlení o nesvobodě a volnosti pohybu toho malého tvora. Proč ho musíte celý život držet v těsném vězení, mezi těmi dráty s úzkými mezerami, a to jen kvůli tomu, aby vám občas pro radost přeskočil z jednoho bidýlka na druhé nebo trochu zazpíval? A tak mu posléze po poskládání klece dohromady aspoň necháte pootevřená dvířka, aby se mohl tu a tam proletět po bytě.

Věřím, že takový je pravý smysl onoho šikovného vynálezu. Ludvík Přeček byl přece člověk dobré vůle! Ty tři sešity veršů, které náhodou nepropadly zkáze, jsou toho svědkem.

P. S.

Píše se rok 2016. V posledních letech, jak mi přibývalo věku, jsem se mnohokrát stěhoval, obvykle do stále menšího a menšího bytu. Přišel jsem o spoustu věcí, které jsem chtěl

i nechtěl vyhodit. Sešity Ludvíka Přečka už dávno nemám, taky kdysi a kdesi vzaly za své, takže závěrečná věta povídání o něm už pozbyla platnost. Jediné, co nejspíš zůstalo z jeho díla zachováno, jsou pouze citáty z jeho básní v mém textu. Kéž by i z toho mého celoživotního psaní někdy a někde zbylo aspoň tolik!